

Έχει περάσει πάνω από μισό αιώνα από την εποχή που ο Γάλλος θεωρητικός Ρολάν Μπαρτ ανήγγειλε τον «Θάνατο του Συγγραφέα», όμως οι αναγνώστες, καθώς φαίνεται, δεν σταμάτησαν ποτέ να πλιατσικολογούν πάνω στο «πτώμα» του. Ο Μπαρτ τη δεκαετία του εξήντα ισχυριζόταν πως τη λογοτεχνία δεν τη γράφει ο συγγραφέας αλλά η ίδια η Γλώσσα και πως αυτό που έχει σημασία είναι το ίδιο το έργο και όχι ο δημιουργός του. Τα βιογραφικά στοιχεία και οι εκτός κειμένου πληροφορίες όχι μόνο δεν βοηθούν στην ερμηνεία αλλά λειτουργούν περιοριστικά «βάζοντας όρια στο κείμενο».

Σήμερα, όμως, τόσο οι αναγνώστες όσο και οι εκδότες απαιτούν από τους συγγραφείς όσο το δυνατόν περισσότερη διαφάνεια, προσδοκούν αλληλεπίδραση στα κοινωνικά δίκτυα, πρόσβαση στην ιδιωτική ζωή και στην καθημερινότητά τους, φωτογραφίες και βίντεο από τη βιβλιοθήκη τους, τους χώρους που γράφουν ή επισκέπτονται, όσο δε η οικονομική κρίση αυξάνεται και τα έσοδα των συγγραφέων ελαττώνονται, τόσο οι απαιτήσεις όσο και οι «επικοινωνιακές» τακτικές εντείνονται. Αυτή η εισβολή σε έναν ιδιωτικό χώρο όπου υποτίθεται πως θα έπρεπε να κυριαρχεί η σιωπή και η συγκέντρωση συχνά με τη συγκατάθεση των ίδιων των δημιουργών συμπίπτει με την επιδημική αντίληψη πως όσα περισσότερα γνωρίζεις για κάποιον, τόσο καλύτερα καταλαβαίνεις το έργο του, τους ήρωες και την εποχή για την οποία γράφει.

Σε αυτό το περιβάλλον η απόφαση της Ιταλίδας Έλενα Φερράντε («Η υπέροχη φίλη μου», εκδ. Πατάκι, μτφρ. Δήμητρα Δότση) να μην αποκαλύψει την πραγματική ταυτότητά της και να περιφρουρήσει το δικαίωμα στην ιδιωτικότητά της, μοιάζει σχεδόν ριζοσπαστική και, όπως αποδείχτηκε, δεν έγινε σεβαστή.

«Πιστεύω πως τα βιβλία, όταν ολοκληρωθούν, δεν έχουν καμία ανάγκη τους συγγραφείς τους» έγραφε σε μια παλαιότερη συνέντευξή της, αλλά πολλοί ήταν εκείνοι που είχαν αντίθετη γνώμη. Η Φερράντε αρνήθηκε να προσφέρει στον αναγνώστη περισσότερες πληροφορίες πέρα από σποραδικές συνεντεύξεις ± τίποτα πέρα από το κείμενο. Η «συνάντηση» μαζί του μπορούσε να λάβει χώρα μόνο μέσα στις σελίδες των βιβλίων της αλλά για κάποιους αυτό δεν ήταν αρκετό.

Για μια «αληθινή ιστορία»

Τον τελευταίο καιρό ακούμε όλο και συχνότερα τον προσδιορισμό ή διαβάζουμε τον υπότιτλο «μια αληθινή ιστορία», κάτω από τον τίτλο του βιβλίου ή το όνομα του συγγραφέα, λες και η αυτοβιογραφία είναι το ζητούμενο και η εμπειρία από πρώτο χέρι καθιστά το έργο πιο έγκυρο, ικανό να προσφέρει μεγαλύτερη συγκίνηση και ενδιαφέρον από τη μυθοπλασία. Θέματα που ήρθαν στην επιφάνεια πρόσφατα με την αποκάλυψη της ταυτότητας της Έλενα Φερράντε από έναν ντετέκτιβ/δημοσιογράφο, με άρθρο του στο «New York Review of Books», το οποίο προκάλεσε πλήθος αντιδράσεων και συζητήσεων, για το αν και κατά πόσον είναι δεοντολογική και ηθικά αποδεκτή η απόκρυψη ή η αποκάλυψη της ταυτότητας

Η Νάπολη είναι η πόλη των βιβλίων της Φερράντε

Η Ανίτα Ράια είναι η Έλενα Φερράντε

Η ΥΠΟΘΕΣΗ ΤΗΣ ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΟΥΣ ΕΛΕΝΑ ΦΕΡΡΑΝΤΕ

Η αποκάλυψη των «New York Review of Books» στέρησε από τη συγγραφέα φάντασμα το δικαίωμα στην ιδιωτικότητα και το ρεπορτάζ κάνει το γύρο του κόσμου. Όμως η τέχνη δεν είναι ένα μυστήριο που πρέπει να λυθεί.

Κείμενο - φωτογραφίες: ΑΡΓΥΡΩ ΜΑΝΤΟΓΛΟΥ

μιας συγγραφέως, τα βιβλία της οποίας έχουν γίνει διεθνή μπεστ σέλερ (όσο ήταν άσημη και τα βιβλία της δεν πουλούσαν κανείς δεν είχε μπει στον κόπο να ερευνήσει τα προσωπικά δεδομένα της).

Το προηγούμενο σαββατοκύριακο ο Κλαούντιο Γκάτι στο άρθρο του αποκάλυψε, όπως ισχυρίζεται, την ταυτότητα της Φερράντε, ερευνώντας την περιουσιακή κατάσταση της μεταφράστριας Ανίτα Ράια η οποία, όπως ο ίδιος ισχυρίζεται, είναι το ίδιο πρόσωπο. Δεν θα περάσω στην αναφορά περισσότερων πληροφοριών και στοιχείων για το ιστορικό της έρευνάς του, καθώς έχουν όλα ήδη δοθεί στη δημοσιότητα, έχουν γραφεί και γράφονται πλήθος άρθρων για το θέμα, με μια αναζήτηση στη Google θα αναδυθούν οι «αποδείξεις», οι γνώμες, τα κουτσομπολιά και οι εικασιές.

Η γοητεία της αυτοβιογραφίας

Παρά το γεγονός πως θεωρώ πως έπρεπε να έχουν αφήσει τη Φερράντε στην ησυχία της, οφείλω να παραδεχτώ πως η αποκάλυψη πως η τετραλογία της Νάπολης είναι εξολοκλήρου έργο μυθοπλασίας και όχι (κεκαλυμμένη) ή έστω «εξωραϊσμένη» αυτοβιογραφία με ενθουσίασε. Ο Γκάτι φροντίζει να μας πληροφορήσει πως η Ράια δεν είναι η κόρη μιας φτωχής οικογένειας εργατών, γέννημα και θρέμμα της Νάπολης, αλλά κόρη μιας Γερμανίδας και ενός δικαστικού που έζησε και μεγάλωσε στη Ρώμη.

Τι παραπάνω μαθαίνουμε από όλα αυτά τα δημοσιεύματα και με ποιο τρόπο μας βοηθάνε στην κατανόηση του έργου; Νομίζω πως πολλοί αναγνώστες δυσκολεύονται να πειστούν πως η μυθοπλασία είναι απλώς μυθοπλασία, προϊόν της φαντασίας του συγγραφέα και όχι αυτοβιογραφία. Πιστεύουν πως μαθαίνοντας την ταυτότητα του συγγραφέα θα καταλάβουν καλύτερα και το έργο του. Πως οι περιγραφές και η ρεαλιστική αποτύπωση της όποιας εμπειρίας είναι ενδεικτικό μια «κεκαλυμμένης» αυτοβιογραφίας.

Οι λεπτομέρειες της ζωής της Ράια ή της Φερράντε ελάχιστα με ενδιαφέρουν, αλλά χαίρομαι που αυτή η αποκάλυψη γκρεμίζει την κυρίαρχη πεποίθηση ανθρώπων που ελάχιστα ασχολούνται με τη λογοτεχνία αλλά δεν διστάζουν να πάρουν το λόγο και να εκφέρουν άποψη για αυτή, εντοπίζοντας αυτοβιογραφικά στοιχεία ή συσχετίζοντας γεγονότα της μυθιστορηματικής πλοκής με τη ζωή του συγγραφέα και την εποχή που έζησε.

Τα σημαντικά έργα έχουν πολλαπλά επίπεδα, δεν είναι ένα παζλ που μπορείς να λύσεις

αποκτώντας πληροφορίες για το/τη συγγραφέα. Η τέχνη δεν είναι ένα μυστήριο για να λυθεί. Η τέχνη υποτίθεται πως «λειτουργεί» υπόγεια, δημιουργώντας το χώρο μέσα στον αναγνώστη για να «υποδεχτεί» το μυστήριο.

Ο Ανώνυμος είναι γυναίκα

«Για το μεγαλύτερο μέρος της Ιστορίας, ο Ανώνυμος είναι συνήθως γυναίκα» έγραφε η Βιρτζίνια Γουλφ στο «Ένα δικό σου δωμάτιο» και δεν είναι η πρώτη φορά στην ιστορία της λογοτεχνίας που αποκαλύπτεται το αληθινό πρόσωπο πίσω από ένα ψευδώνυμο, ούτε η πρώτη φορά που εντοπίζονται κενά στην αυτοβιογραφία του. Η Φερράντε δεν είναι η πρώτη γυναίκα που δημοσιεύει τα βιβλία της με ψευδώνυμο καθώς για αιώνες αυτή ήταν η πλέον διαδεδομένη πρακτική για γυναίκες συγγραφείς. Το δέκατο ένατο και δέκατο όγδοο αιώνα προκειμένου να θεωρηθούν σοβαρές υιοθετούσαν είτε το αντρικό ψευδώνυμο είτε το «Ανώνυμο», και φυσικά πολλές ήταν εκείνες που το πλήρωσαν ακριβώς. Η Τζορτζ Έλιοτ (Αν Έβανς) δεν κατάφερε να πείσει τους εκδότες πως δεν ήταν άντρας και κληρικός όταν αποφάσισε να εμφανιστεί, η Σαρλότ Μπροντέ που χρησιμοποίησε αντρικό ψευδώνυμο (Κάρελ Μπελ) δεν μπορούσε να εισπράξει τα δικαιώματα των βιβλίων της (το ίδιο επίθετο χρησιμοποίησαν και οι άλλες αδελφές Μπροντέ, η Έμιλι και η Αν). Η ταυτότητα του μυστηριώδους συγγραφέα απασχόλησε πλήθος αναγνώστων οι οποίοι μετά τις αποκάλυψεις για την ύπαρξη κάποιας γυναίκας πίσω από το αντρικό όνομα, απαίτησαν να μάθουν περισσότερα για το δημιουργό της «Τζέιν Εϋρ». Σε επιστολή της σε κριτικό της εποχής η Σαρλότ Μπροντέ γράφει: «Θα ήθελα όλοι οι κριτικοί βιβλίων να πίστευαν πως ο Κάρελ Μπελ είναι άντρας. Θα εξακολουθήσετε, το ξέρω αυτό, να με κρίνετε σύμφωνα με κάποιο πρότυπο που θεωρείτε ταιριαστό προς το φύλο μου... Ότι κι αν γίνει, δεν μπορώ όταν γράφω, να σκέφτομαι διαρκώς τον εαυτό μου... Δεν είναι σύμφωνα με αυτούς τους όρους ή σύμφωνα με αυτές τις ιδέες που έπιασα κάποτε την πένα στα χέρια μου: και αν πρόκειται με βάση τέτοιους όρους να ανεχτεί κανείς το γράψιμό μου, θα εξαφανιστώ από τα μάτια του κοινού και δεν θα το ταλαιπωρήσω άλλο. Από την αφάνεια ήρθα, και στην αφάνεια θα επιστρέψω». **A**